

Hrvatska nastava u inozemstvu: stanje i perspektive

Rona BUŠLJETA KARDUM

Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb

Renata BURAI

Akademija likovnih umjetnosti, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb

Ivana SKENDER

Osnovna škola Đurđevac, Đurđevac

UDK: 37.091.3:811.163.42>(100)

DOI: 10.15291/ai.3879

PREGLEDNI ČLANAK

Primljeno: 23. veljače 2022.

SAŽETAK

KLJUČNE RIJEČI:

Hrvatska nastava u inozemstvu; koordinatori; nastavničke kompetencije; poučavanje; učitelji

Hrvatska nastava u inozemstvu organizira se od 90-ih godina prošloga stoljeća za djecu i mlade hrvatskih iseljenika u svrhu učenja i njegovanja materinskoga jezika i hrvatske kulturne baštine. Brojne su specifičnosti odgojno-obrazovanog djelovanja u okviru Hrvatske nastave u inozemstvu, međutim, u hrvatskoj se znanstvenoj i stručnoj literaturi vrlo malo pisalo o načinu organizacije i posebnostima koji takav oblik nastave nosi. Stoga će se u ovome radu prikazati okvir ustroja Hrvatske nastave u inozemstvu, a izdvajanjem poslova učitelja i koordinatora, kao nositelja Hrvatske nastave u inozemstvu, ukazati na sve njezine posebnosti.

Kako bismo zaključili o trenutnom položaju Hrvatske nastave u inozemstvu, u radu će se prezentirati i usporediti broj učitelja i nastavnih mjesta u zadnjih pet godina u svim zemljama gdje je ona organizirana. Dostupni podatci nadležnoga Ministarstva o broju nastavnih mjesta i učitelja otkrivaju porast broja nastavnih mjesta u Europi i svijetu, kao i porast broja učitelja u zadnjih pet godina, što dodatno naglašava važnost Hrvatske nastave u inozemstvu i potrebu pridavanja veće pozornosti takvoj nastavi – kako od strane nadležnih institucija, tako i od znanstvenika, pa i šire javnosti.

UVOD

Hrvatska nastava u inozemstvu predstavlja vezu između djece i mladih hrvatskih iseljenika s hrvatskim jezikom i kulturom. Iako je cilj Hrvatske nastave u inozemstvu poučavanje hrvatskoga jezika i kulture, ona predstavlja puno više od toga: sredstvo je otpora jezičnoj i kulturnoj asimilaciji djece i mladih hrvatskih iseljenika i svojevrsno je inicijalno mjesto okupljanja, suradnje, komunikacije i zajedničkih aktivnosti učitelja, djece i roditelja hrvatskoga podrijetla. Hrvatsku nastavu u inozemstvu u potpunosti ili djelomično financira i organizira Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske. Nadležno Ministarstvo nastoji procesom kvalitetne selekcije, pripremnim seminarima i praćenjem rada učitelja voditi računa o kvaliteti provođenja Hrvatske nastave u inozemstvu. Ipak, nerijetko se, zbog određenih specifičnosti ove nastave, ne uspijeva adekvatno odgovoriti na sve elemente koje zahtijeva njezina uspješna organizacija i realizacija.

Unatoč važnosti Hrvatske nastave u inozemstvu, kod nas se u znanstvenoj i stručnoj literaturi pronalazi malo radova koji se bave organizacijom, posebno stima te ulogama i zadacima učitelja i koordinatora Hrvatske nastave u inozemstvu. Osim toga, vrlo uskom krugu ljudi je poznat broj nastavnih mjesta, učitelja i koordinatora Hrvatske nastave u inozemstvu. Tako je, primjerice, malo poznato da se ona provodi u za to posebno ustupljenim prostorima po različitim gradovima u Europi i svijetu, a - s obzirom na to - mjesta održavanja nazivaju se nastavnim mjestima. Zbog toga smo ovim radom željeli dati pregled načina organizacije i posebnosti Hrvatske nastave u inozemstvu te zadatke s kojima su suočeni učitelji i koordinatori kao jedni od najodgovornijih čimbenika za njezinu uspješnu realizaciju. Također, s obzirom na rezultate nedavno provedenoga popisa stanovništva Republike Hrvatske koji ukazuju na ozbiljno smanjenje broja Hrvata u domovini, željeli smo vidjeti dolazi li, s obzirom na tu situaciju, do povećanja broja nastavnih mjesta, a onda i učitelja Hrvatske nastave u inozemstvu zadnjih pet godina.

ORGANIZACIJA HRVATSKE NASTAVE U INOZEMSTVU

Djeca i mladi hrvatskih iseljenika imaju *Ustavom Republike Hrvatske* zajamčeno pravo na obrazovanje na hrvatskom jeziku i pismu te pravo na učenje o

hrvatskoj povijesti i kulturi (NN 56/1990). Takav oblik školovanja propisan je i *Zakonom o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi* kao nastava hrvatskoga jezika i kulture te službeno nosi naziv Hrvatska nastava u inozemstvu (NN125/12, čl. 47). Hrvatska nastava u inozemstvu (dalje HNuI) počela je djelovati 1990. godine i u početcima se izvodila u četiri europske države (Bušljeta Kardum i sur., 2021: 83), dok je danas organizirana u dvadeset i tri države svijeta. Prema podatcima Ministarstva znanosti i obrazovanja za 2021./2022. godinu najveći je broj nastavnih mjesta u Njemačkoj, Švicarskoj te Italiji (u državama u kojima MZO organizira nastavu).

Primarni je cilj HnuI-a očuvanje hrvatskoga nacionalnoga identiteta i razvijanje osjećaja pripadnosti hrvatskome narodu kod djece i mladih hrvatskog iseljništva. HNuI, ovisno o državi u kojoj se provodi, organizirana je na različite načine. Najčešće se provodi pod nadležnošću Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske. Međutim, postoji i model prema kojem je HNuI organizirana zahvaljujući hrvatskim zajednicama u inozemstvu i s njima povezanim katoličkim misijama (Australija, Kanada, SAD). HNuI se najčešće organizira tako što se integrira u odgojno-obrazovni sustav određene države uz financijsku potporu Republike Hrvatske. Pri tome nadležno Ministarstvo pruža potporu održavanju nastave kupnjom udžbenika, radnih bilježnica i drugih nastavnih materijala, a u pojedinim državama – uz odobrenje njihovih obrazovnih vlasti – djelomično se financira rad učitelja (Austrija, Crna Gora, Makedonija, Italija, Slovačka, Srbija, Rumunjska) (Bošnjak i Süto, 2012: 15). Iznimke od navedenog modela su Danska, Švedska i Finska koje u potpunosti financiraju hrvatsku nastavu, budući da je ona sastavni dio njihovog odgojno-obrazovnog sustava (Bošnjak i Süto, 2012: 14).

Prvi program Hrvatske nastave u inozemstvu nastao je 1995. godine i nosio je naziv *Program hrvatskog jezika i kulture za hrvatske dopunske škole u inozemstvu*. Danas se Hrvatska nastava u inozemstvu izvodi prema ciljevima, ishodima i sadržajima propisanim *Kurikulumom hrvatske nastave u inozemstvu*, uz uvažavanje *Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi* Republike Hrvatske, uvažavanje propisa zemalja u kojima se provodi Hrvatska nastava te međunarodnih ugovora (NN 125/12, čl. 47). *Kurikulum hrvatske nastave u inozemstvu* donesen je 2003., a počeo se primjenjivati 2004. godine. Taj je temeljni obrazovni dokument HNuI-a podijeljen na tri razine obrazovanja za učenike od 1. do 12. razreda, što bi odgovaralo nastavi od prvog razreda osnovne škole do četvrtog razreda srednje škole u Republici Hrvatskoj. Za sve

tri navedene razine obrazovanja *Kurikulum hrvatske nastave u inozemstvu* donosi sadržaje za hrvatski jezik i književnost te sadržaje iz povijesti, geografije, likovne i glazbene umjetnosti, čijom se integracijom ima za cilj obuhvatiti povijesna, kulturna i prirodna baština Republike Hrvatske. *Kurikulum* je metodološki razrađen tako da obuhvaća sve bitne segmente za uspješno provođenje nastavnoga procesa. U tom pogledu, *Kurikulum* – uz propisane tematske cjeline i uz njih vezane sadržaje – sadrži i propisana očekivana postignuća učenika, literaturu i izvore za pripremu i izvođenje nastave, katalog znanja učenika, didaktičko-metodičke smjernice za izvođenje nastave te upute za evaluaciju odgojno-obrazovnih postignuća učenika i kurikuluma. Unatoč inovativnosti koju je *Kurikulum hrvatske nastave u inozemstvu* uveo prije više od petnaest godina, danas je potrebna njegova aktualizacija u skladu sa suvremenim odgojno-obrazovnim postavkama, novim odgojno-obrazovnim dokumentima Republike Hrvatske te promjenama na širem društvenom planu.

POSEBNOSTI HRVATSKE NASTAVE U INOZEMSTVU

Posebnosti HNUI-a mogu se iščitati iz načina odabira učitelja koji će tu nastavu izvoditi, kao i iz poslova koji se od tih učitelja očekuju.

Prvi korak u odabiru učitelja raspisivanje je Javnoga natječaja za izbor učitelja za rad u HNUI-u koji raspisuje Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske. Prema *Pravilniku o uvjetima i postupku izbora učitelja za rad u hrvatskoj nastavi u inozemstvu* (NN 87/08) takvu nastavu mogu izvoditi osobe koje, uz ispunjene opće uvjete, imaju odgovarajuću razinu obrazovanja, i to za: učitelja razredne nastave, učitelja hrvatskog jezika, učitelja povijesti, ili odgovarajuću razinu obrazovanja za nastavnika hrvatskoga jezika ili nastavnika povijesti, te koji vladaju jezikom zemlje u koju se upućuju ili jednim stranim jezikom navedenim kao natječajni uvjet. Pristupnici koji zadovoljavaju osnovne uvjete iz Javnoga natječaja prolaze kroz daljnju selekciju, što pretpostavlja pisani dio provjere temeljnih kompetencija u četiri dijela i razgovor pristupnika s posebnim povjerenstvom. Prva dva dijela pisanoga ispita obuhvaćaju pitanja iz opće kulture te hrvatskoga jezika, povijesti, kulture i geografije, dok se treći i četvrti dio odnosi na pisanje dvaju eseja od kojih je jedan na hrvatskom jeziku, a drugi na jeziku zemlje za koju se pristupnik kandidira.

Nakon uspješno riješenog pisanog ispita slijedi razgovor pristupnika sa

Stručnim povjerenstvom za izbor učitelja za rad u HNuI-u, tijekom kojega bi pristupnici trebali pokazati, uz stručne, i transverzalne kompetencije koje se još smatraju i temeljnim kompetencijama, a odnose se na komunikativnost, fleksibilnost, sposobnost donošenja odluka, stupanj emocionalne inteligencije, sposobnost snalaženja među ljudima, izražen pozitivan i fleksibilan stav pristupnika te komunikaciju na stranom jeziku (Calero López i Rodríguez-López, 2020.; Goggin i sur., 2019; Larraz i sur., 2017; Blamire i sur., 2017). Na prijedlog spomenutog Stručnog povjerenstva, ministar znanosti i obrazovanja donosi odluku o izboru učitelja Hrvatske nastave u inozemstvu, nakon čega se izabrani učitelji pripremaju za rad na jednodnevnim ili dvodnevnim seminarima u organizaciji Ministarstva znanosti i obrazovanja. Učitelji se na seminarima najčešće upućuju u rad temeljnim dokumentom prema kojem je organizirana HNuI, *Kurikulumom hrvatske nastave u inozemstvu*. Osim navedenog, na pripremnim seminarima za učitelje HNuI-a, organizirana su i tematska predavanja i/ili radionice koja održavaju predavači iz područja didaktike, relevantnih metodika ili stručnjaci za hrvatski jezik i književnost, kao i učitelji i koordinatori koji prezentiraju iskustvo rada u HNuI-u. Osim navedenog načina odabira i pripreme učitelja HNuI-a, važno je istaknuti kako *Pravilnik o uvjetima i postupku izbora učitelja za rad u hrvatskoj nastavi* (NN 87/08, čl. 4) omogućuje ministru znanosti i obrazovanja da donese odluku o izboru učitelja i bez raspisivanja javnog natječaja, kada za to postoji stvaran i važan razlog. Učitelji koji se biraju na taj način za rad u HNuI-u ne prolaze opisanu proceduru niti pohađaju pripreme seminare, već su u potpunosti ovisni o angažmanu, profesionalnim i osobnim kvalitetama koordinatora koji je zadužen za područje njihovih nastavnih mjesta.

POSLOVI UČITELJA HRVATSKE NASTAVE U INOZEMSTVU

Prema Ugovoru koji sklapaju s Ministarstvom znanosti i obrazovanja, učitelji HNuI-a izvode nastavu na temelju propisanog *Kurikuluma* za djecu hrvatskih građana u inozemstvu te su obavezni raditi puno radno vrijeme od 40 sati - od toga u neposrednoj nastavi 20 nastavnih sati tjedno (4 nastavna sata svakoga dana). Pored toga, učitelji su dužni obavljati i druge poslove po nalogu koordinatora ili nadležnog Ministarstva, u skladu sa sklopljenim ugovorom o radu:

- osmišljavanje i pripremu učeničkih slobodnih aktivnosti
- vođenje propisane školske dokumentacije
- dostavljanje točnih podataka o broju učenika, o nastavnim grupama i tjednoj satnici
- ispunjavanje uputa nadležnoga Ministarstva koje dobiva preko koordinatora
- izrađivanje plana rada i obaveza za tekuću školsku godinu te pisanje izvješća o ostvarenosti plana rada, u praksi tri puta tijekom školske godine.

Kako bi se dobio cjeloviti uvid u sve obaveze učitelja, nužno je izdvojiti još neke specifičnosti provođenja HnuI-a. HNuI učenici pohađaju dobrovoljno, a njen status u zemljama primateljicama nije jednak. Najčešće je to nastava koja se izvodi izvan okvira redovnog obrazovanja, što naglašava važnost intrinzične motivacije kada je u pitanju upis i pohađanje HnuI-a. Posebnost HnuI-a je i u tome što se izvodi u heterogenim grupama polaznika koji se razlikuju po uzrastu učenika, razini predznanja hrvatskoga jezika (nemalom broju učenika hrvatski jezik je drugi jezik), razini općeg predznanja, a često su u jednoj grupi djeca i mladi iz hrvatskih obitelji porijeklom iz različitih dijelova Republike Hrvatske ili Bosne i Hercegovine, s različitim hrvatskim tradicijama i s različitim materinskim, odnosno obiteljskim dijalektima. Kako bi uspješno odgovorio na sve ove izazove te, naravno, ostvario primarne i sekundarne ciljeve HnuI-a, učitelj HnuI-a dnevno mora pripremiti onoliko metodičkih priprema koliko ima obrazovnih razina u pojedinoj grupi učenika, pazeći da nastavni sat stručno, pedagoški, didaktički i metodički prilagodi sposobnostima i posebnostima učenika. Uz to treba istaknuti kako je *Kurikulum hrvatske nastave u inozemstvu* integrativan, što podrazumijeva da se uz hrvatski jezik i književnost uči o povijesti i geografiji Republike Hrvatske, o kulturnoj i prirodnoj baštini Hrvatske i Hrvata, hrvatskim tradicijama (nastavni sadržaji obrađuju se u omjeru 50 % tema i sadržaja iz hrvatskog jezika i književnosti: 20 % povijesnih i zemljopisnih tema: 20 % tema i sadržaja iz hrvatske kulture i tradicije: 10 % ostalih kroatoloških tema). Iz ovih je podataka razvidno kako učitelj treba biti dovoljno kompetentan da sve te sadržaje poveže, i na primjeren način prenese učenicima, ali i da je pripremanje za HNuI krajnje individualizirano i zahtjevno, te je nemoguće služiti se samo odobrenim udžbenicima/čitankama/vježbenicama, nego učitelji većinu svojih priprema kreiraju sami, kombinirajući razne izvore i literaturu - prema potrebama konkretnih učenika. Osim

pripremanja i izvođenja nastave, učitelji su dužni održavati redovnu (tjednu, a po potrebi i češću) komunikaciju s roditeljima učenika, organizirati barem tri roditeljska sastanka tijekom školske godine. U poslove učitelja HnuI-a spada: osmišljavanje i organiziranje tematskih radionica za djecu i/ili roditelje, kao i različite aktivnosti poput kvizova znanja, organizacije nogometnih turnira, organiziranje i režija dječjih predstava povodom blagdana, poput sv. Nikole i Božića, Majčinog dana, ili nekog blagdana koji obilježava konkretna hrvatska zajednica, organiziranje fašničkih aktivnosti/predstava, organizacija izleta na kraju školske godine ili terenske nastave u Republiku Hrvatsku itd. Također je vrlo važno da učitelji HnuI-a kontinuirano rade na promociji hrvatske nastave, posebice u hrvatskoj zajednici u nastavnim mjestima u koja su delegirani. Takve se promocije odvijaju bilo putem osobnih razgovora, porukama preko mobilnih aplikacija, bilo preko posebno kreiranih mrežnih stranica ili blogova, izradivanjem i dijeljenjem letaka na mjestima gdje se okupljaju Hrvati, suradnjom s konzularnim predstavništvima Republike Hrvatske, kao i suradnjom s lokalnim hrvatskim udrugama kroz različita druženja, uskom suradnjom s hrvatskim svećenicima unutar misija Katoličke Crkve, pojavljivanjem na posebnim susretima koje organiziraju razni uredi za migracije/useljenike pojedine države i slično.

Koordinator Hrvatske nastave u inozemstvu i njegova uloga

Prema *Pravilniku o uvjetima i postupku izbora učitelja za rad u Hrvatskoj nastavi u inozemstvu* (NN 87/08, čl. 11) za područje na kojem hrvatsku nastavu izvode najmanje tri učitelja s punim radnim vremenom, može se imenovati koordinator hrvatske nastave. Za koordinatora hrvatske nastave u inozemstvu može biti imenovan učitelj koji ima, uz ostvarene opće uvjete propisane spomenutim Pravilnikom, i iskustvo rada od najmanje dvije godine u hrvatskoj nastavi (NN 87/08, čl. 11). Prema ugovoru kojega koordinator hrvatske nastave potpisuje s nadležnim Ministarstvom, njegovi poslovi sljedeći su:

- organiziranje hrvatske nastave
- praćenje realizacije izvođenja hrvatske nastave
- davanje mišljenja o uspješnosti rada učitelja, suradnja s hrvatskim diplomatsko-konzularnim predstavništvima, udrugama hrvatskih građana i obrazovnim vlastima u zemlji primateljici

- obavljati i druge poslove po nalogu Ministarstva, u skladu sa sklopljenim ugovorom o radu (NN 87/8, čl. 12),

što konkretno znači: definiranje kalendara rada u tekućoj školskoj godini, analiza brojnog stanja učenika, raspodjela/preraspodjela nastavnih mjesta, administrativni poslovi vezani za završetak i početak nove školske godine; sazivanje, organiziranje i vođenje sjednica učiteljskih vijeća, mentoriranje učitelja.

U praksi, obaveze i poslovi koordinatora daleko su širega opsega od ugovornih te zahtijevaju mnoge vještine i znanja. Od koordinatora se također očekuje da izvodi hrvatsku nastavu u barem jednom nastavnom mjestu: održava uspješan kontakt s obrazovnim i drugim relevantnim institucijama zemlje primateljice; vodi svoju organizacijsku i pedagošku dokumentaciju te pedagošku dokumentaciju učitelja za koje je zadužen; vodi materijalno-financijsko poslovanje koordinacije (putni i ostali materijalni troškovi na području svoje koordinacije); organizira i vodi razne sastanke na hrvatskom i stranom jeziku; održava stručno-pedagoške radionice, predavanja; inicira i koordinira svaku aktivnost na korist i promociju HnuI-a. Očekuje se da koordinator uspostavi kontakt s novoizabranim učiteljima i pomogne im u procesu prilagodbe na novi život i rad u inozemstvu. Ta se pomoć sastoji u detaljnom informiranju novih učitelja HnuI-a o životu i radu u inozemstvu, u aktivnom traženju i organiziranju stambenog smještaja za novoizaslane učitelje, detaljnom informiranju učitelja o njihovim pravima i statusu u zemlji primateljici, kao i povezivanju novih učitelja HnuI-a s predstavnicima njemačkih škola, predstavnikom školskog odbora hrvatske škole u mjestu održavanja itd.

Dakle, koordinatorova je primarna uloga biti pouzdana poveznica između Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske i akreditiranih učitelja HnuI-a, zbog što kvalitetnije realizacije svih ciljeva HnuI-a. Od koordinatora se također očekuje da surađuju s hrvatskim udrugama, katoličkim misijama, kao i udrugama zemlje primateljice te da rade na medijskoj promidžbi hrvatske nastave u svim dostupnim medijima (u medijima zemlje primateljice, hrvatskim medijima, HRT-u, tisku, društvenim mrežama...).

I učitelj i koordinador HnuI-a trebali bi imati, uz stručne i pedagoške kompetencije, dobro razvijene transverzalne kompetencije koje im omogućuju rad u multikulturalnom okruženju, izvrsne komunikacijske vještine, sposobnost dobrog funkcioniranja u timu, ali i sposobnost samostalnog donošenja

odluka u različitim situacijama, uspješno organizirati rad unutar koordinacije te odgovoriti na potrebe inkluzivnog obrazovanja (Čepić i sur., 2015; OECD, 2005).

Nastavna mjesta, učitelji i koordinatori Hrvatske nastave u inozemstvu, 2017./2018. – 2021./2022.

Prema podacima dobivenim od Ministarstva znanosti i obrazovanja o broju učitelja, koordinatora i nastavnih mjesta u zemljama u kojima se izvodi HnuI, možemo u proteklih pet godina primijetiti rast broja država u kojima se nastava organizira, kao i povećanje broja nastavnih mjesta i učitelja.

TABLICA 1. Broj nastavnih mjesta Hrvatske nastave u inozemstvu

Školska godina	2017./2018.	2018./2019.	2019./2020.	2020./2021.	2021./2022.
	broj nastavnih mjesta				
	f	f	F	f	f
Argentina- Republika Argentina	1	2	0	1	1
Australija	1	2	1	6	0
Austrija - Republika Austrija	7	7	8	3	4
Belgija - Kraljevina Belgija	2	5	4	0	5
Crna Gora	2	2	2	2	2
Čile - Republika Čile	0	0	0	1	3
Francuska - Francuska Republika	7	7	7	6	8
Italija- Talijanska Republika	13	16	12	19	19
Irska - Republika Irska	1	1	1	2	2
Južna Afrika - Republika Južna Afrika	0	0	0	0	1
Kanada	0	3	3	0	5
Luksemburg - Veliko Vojvodstvo Luksemburg	0	0	0	0	0

Makedonija - Republika Makedonija - Republika Sjeverna Makedonija 2.2019.	4	4	4	4	6
Nizozemska - Kraljevina Nizozemska	2	4	4	4	4
Norveška - Kraljevina Norveška	0	0	0	0	3
Njemačka - Savezna Republika Njemačka	200	191	207	130	194
Poljska - Republika Poljska	1	1	1	1	1
Rumunjska	1	3	1	3	3
Rusija - Ruska Federacija	1	1	1	1	2
SAD	0	5	5	0	0
Slovačka - Slovačka Republika	4	4	4	4	4
Slovenija - Republika Slovenija	5	11	6	10	11
Srbija Republika Srbija	8	6	6	5	11
Švedska - Kraljevina Švedska	0	0	0	0	0
Švicarska - Švicarska Federacija*	57	61	63	53	55
Ukrajina	0	0	0	0	1
Velika Britanija - Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije	0	2	1	4	1
Ukupno	317	338	341	259	346
Broj država u kojima je aktivna HNuI u organizaciji MZO-a	18	21	20	19	23

Iz Tablice 1 razvidno je kako se u razdoblju od 2017./2018. do 2021./2022. godine svake godine povećavao broj nastavnih mjesta u državama za koje

Ministarstvo znanosti i obrazovanja organizira HNuI. Od školske godine 2017./2018. broj država u kojima se organizira HnuI, s osamnaest država u 2021./2022., povećao se na dvadeset i tri države. Tako se, primjerice, po prvi put u školskoj godini 2021./2022. HNuI počela izvoditi u još tri države: Južnoj Africi, Norveškoj i Ukrajini. Također se iz Tablice 1 može primijetiti kako se u školskoj godini 2021./2022. povećao i broj nastavnih mjesta u Belgiji, Čileu, Francuskoj, Italiji, Irskoj, Kanadi, Sjevernoj Makedoniji, Nizozemskoj, Rusiji, Sloveniji i Srbiji - dok se u Austriji, Njemačkoj i Švicarskoj, u kojima je tradicionalno uvijek bilo najviše nastavnih mjesta, broj u prosjeku smanjio. Izuzetak je školska godina 2020./2021. tijekom koje u svim državama primateljicama dolazi do smanjenja broja nastavnih mjesta HnuI-a. Razloge tome možemo tražiti u pandemiji koju je izazvao COVID-19 i uvedenim ograničenjima u većini svjetskih država, a koje su se odrazile i na pohađanje nastave. Ipak, u razdoblju od pet godina broj nastavnih mjesta povećao se za oko 8 %. Razlog tome je zasigurno i povećan broj iseljenih Hrvata u inozemstvo u zadnjih nekoliko godina (prema podacima DZS-a, 2020.).

TABLICA 2. Broj učitelja hrvatske nastave u inozemstvu 2017./2018. - 2021./2022.

Školska godina	2017./2018.	2018./2019.	2019./2020.	2020./2021.	2021./2022.
	broj učitelja				
	f	f	f	F	f
Argentina - Republika Argentina	1	1	0	1	1
Australija	1	1	1	1	1
Austrija - Republika Austrija	3	3	3	3	3
Belgija - Kraljevina Belgija	2	2	1	1	1
Crna Gora	1	1	1	1	1
Čile - Republika Čile	0	0	0	1	1
Francuska - Francuska Republika	3	3	3	3	3
Italija - Talijanska Republika	3	5	3	5	6
Iraska - Republika Iraska	1	1	1	2	2

Južna Afrika - Republika Južna Afrika	0	0	0	0	1
Kanada	0	1	1	0	0
Luksemburg - Veliko Vojvodstvo Luksemburg	0	0	0	0	0
Makedonija - Republika Makedonija - Republika Sjeverna Makedonija 2.2019.	1	1	1	1	1
Nizozemska - Kraljevina Nizozemska	3	2	3	2	2
Norveška - Kraljevina Norveška	0	0	0	0	1
Njemačka - Savezna Republika Njemačka	44	43	45	41	48
Poljska - Republika Poljska	1	1	1	1	1
Rumunjska	1	1	1	1	1
Rusija - Ruska Federacija	1	1	1	1	1
SAD	0	1	0	0	0
Slovačka - Slovačka Republika	1	1	1	1	1
Slovenija - Republika Slovenija	1	2	2	2	2
Srbija Republika Srbija	3	3	3	3	5
Švedska - Kraljevina Švedska	1	0	0	0	0
Švicarska - Švicarska Federacija*	13	14	14	13	12
Ukrajina	0	0	0	0	1
Velika Britanija - Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije	1	1	1	1	1
Ukupno učitelja HnuI-a	86	89	87	85	97

Potreba za učiteljima HnuI-a ovisi o zainteresiranosti hrvatskoga stanovništva u inozemstvu za pohađanje programa hrvatskoga jezika i kulture, tj. o broju djece koja bi nastavu pohađala. Potrebno je istaknuti kako HNuI ne pohađaju isključivo djeca hrvatskih iseljenika, koja stalno i ili privremeno borave izvan domovine, već i druga djeca koja imaju temeljno predznanje hrvatskoga jezika te žele učiti o hrvatskoj kulturi (Bošnjak i Süto, 2012: 14). Sukladno broju nastavnih mjesta, na razini europskih država najviše je učitelja u SR Njemačkoj i Švicarskoj, potom Italiji, Srbiji i Austriji, Nizozemskoj, Sloveniji i Irskoj te Belgiji, Crnoj Gori, Čileu, Južnoj Africi, Sjevernoj Makedoniji, Norveškoj, Poljskoj, Slovačkoj, Rusiji, Ukrajini i Velikoj Britaniji. Iz Tablice 2 vidljivo je kako se u razdoblju od školske godine 2017./2018. broj učitelja povećao u Irskoj, Italiji, Njemačkoj, Sloveniji i Srbiji, dok je broj učitelja u navedenom razdoblju pao u Belgiji, Nizozemskoj i Švicarskoj. Spomenuti pad broja učitelja HnuI-a ne može se smatrati drastičnim i tumačiti kao nezainteresiranost iseljenog hrvatskog stanovništva za HNuI, posebice zato jer je u razdoblju od pet godina - u školskoj godini 2021./2022. - broj učitelja povećan za više od 10 %, u odnosu na 2017./2018.

Važno je istaknuti kako Ministarstvo znanosti i obrazovanja upućuje učitelje iz Hrvatske na rad u HNuI u prekomorske zemlje (Australija, Kanada, SAD), kao stručnu pomoć učiteljima i učenicima koji hrvatsku nastavu pohađaju u organizaciji hrvatskih zajednica i katoličkih misija.

TABLICA 3. Broj koordinatora HnuI-a 2017./2018. - 2021./2022.

Školska godina	2017./2018.	2018./2019.	2019./2020.	2020./2021.	2021./2022.
	broj koordinatora				
	f	f	f	f	f
Belgija - Kraljevina Belgija	0	0	1	0	0
Francuska - Francuska Republika	1	0	0	0	0
Italija - Talijanska Republika	1	0	1	1	0
Kanada	0	0	0	0	1
Njemačka - Savezna Republika Njemačka	6	7	6	6	7
SAD	0	0	1	0	0

Švicarska - Švicarska Federacija	1	1	1	1	1
Ukupno koordinatora-učitelja HnuI-a	9	8	10	8	9

Broj koordinatora vezan je za broj nastavnih mjesta i učitelja pa je, shodno tomu, s obzirom na činjenicu da je u Saveznoj Republici Njemačkoj najviše hrvatskih učitelja (48 učitelja u 2021./2022.), i broj je koordinatora najveći. Druga europska država u kojoj je najviše učitelja HnuI-a je Švicarska (12 učitelja u 2021./2022.) te je za nastavna mjesta u toj državi u kontinuitetu, svake godine, imenovan jedan koordinator. Treća država koja u pravilu ima najviše hrvatskih učitelja je Italija, međutim, u školskoj godini 2021./2022., unatoč povećanju broja učitelja HnuI-a, za tu državu nije imenovan koordinator. S druge strane, za Kanadu, u kojoj 2021./2022. nije u evidenciji nadležnog Ministarstva ni jedan učitelj HnuI-a, imenovan je jedan koordinator. Razlog tomu je praksa prema kojoj u prekomorskim zemljama koordinatori imaju ulogu voditi stručno osposobljavanje učitelja angažiranih od hrvatske zajednice i katoličkih udruga, ili obrazovnog sustava zemlje primateljice.

BUDUĆNOST HRVATSKE NASTAVE U INOZEMSTVU

Trend iseljavanja hrvatskih državljana i dalje raste. Prema podacima Središnjeg ureda za Hrvate izvan Hrvatske - a prema procjeni hrvatskih diplomatskih misija i konzularnih ureda, hrvatskih katoličkih misija te popisa stanovništva u državama u kojima borave hrvatski iseljenici - izvan Hrvatske živi oko 3 240 000 Hrvata i njihovih potomaka. Uzmemo li u obzir samo broj hrvatskih iseljenika potreba za organiziranjem i provođenjem HnuI-a je neupitna. Pored toga, Republika Hrvatska svojim zakonskim aktima i strategijama nastoji istaknuti važnost hrvatskoga iseljeničtva kao nezamjenjivog dijela Hrvatske koji treba biti svjestan hrvatskoga identiteta i svoje uloge u osnaživanju Hrvatske. Tako, primjerice, Republika Hrvatska *Strategijom nacionalne sigurnosti* (NN 73/2017), kao jedan od ciljeva, ističe potrebu očuvanja hrvatskoga jezika kao temelja nacionalnoga identiteta, dok je cilj *Strategije o odnosima Republike Hrvatske s Hrvatima izvan Republike Hrvatske* djelotvorno povezati cijelo hrvat-

sko društvo i Hrvate izvan Republike Hrvatske - prvenstveno u ostvarivanju hrvatskoga kulturnog zajedništva kroz skup kulturnih i drugih društvenih djelatnosti bitnih za očuvanje i jačanje hrvatskoga identiteta i prosperiteta.

Pored nadležnog Ministarstva, o širenju hrvatske kulture i baštine, te učenju hrvatskoga jezika, brine i Središnji državni ured za Hrvate te Matica iseljenika Hrvatske. Oni su pokrenuli niz projekata sa svrhom ciljanih oblika učenja i usavršavanja jezika, upoznavanja običaja i hrvatske kulture. Neki od programa Hrvatske matice iseljenika, kojima se ispunjavaju navedeni ciljevi, jesu: Mala škola hrvatskoga jezika i kulture, ECO HERITAGE TASK FORCE, Ljetne škole hrvatskoga folkloru te portal za učenje hrvatskoga jezika *Hrvatski izvan domovine*. Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske također ima nekoliko projekata za hrvatsko iseljništvo, neki od njih su: Ljetna škola *Domovina*, tečaj hrvatskoga jezika organiziran na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, Splitu, Rijeci i Osijeku, a provode ga Centar za hrvatski kao drugi i strani jezik *Croaticum* (Zagreb), Centar za hrvatske studije u svijetu (Split), Riječka kroatistička škola (Rijeka) i Odsjek za hrvatski jezik i književnost (Osijek) te stipendiranje studenata - pripadnika hrvatskog naroda izvan Republike Hrvatske, a sve u svrhu unaprjeđenja znanja i intelektualnog potencijala hrvatskih zajednica u inozemstvu.

Iz svega navedenog jasno je da Republika Hrvatska nastoji iz domovine voditi računa o hrvatskim iseljenicima te da HNuI ima značajnu ulogu u procesu očuvanja hrvatskoga nacionalnoga identiteta među djecom i mladima hrvatskih iseljenika. Pri tome je važna sinergija svih tijela i pojedinaca odgovornih za uspješnu organizaciju i realizaciju HnuI-a. Također, potrebno je diplomatskim putem, ali i suvremenim marketingom promovirati HNuI i naglašavati njezinu važnost i nužnost.

ZAKLJUČAK

Svrha je Hrvatske nastave u inozemstvu, osim očuvanja hrvatskoga nacionalnoga identiteta među djecom i mladima hrvatskih iseljenika i njihovih potomaka - prezentacija Hrvatske kao moderne demokratske države koja po svojim vrijednostima pripada Europskoj uniji. U tome važnu ulogu imaju naši učitelji na kojima je odgovornost ne samo za uspješnu realizaciju programa HnuI-a, već i za promociju hrvatskoga jezika i kulture, odnosno Republike Hr-

vatske u Europi i u svijetu. Prema dobivenim podacima Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske, u školskoj godini 2021./2022. broj učitelja i koordinatora koje je MZO poslao na rad u inozemstvo iznosi stotinu i šest, a to je najveći broj od početka ustroja HnuI-a. Dakle, broj učitelja i nastavnih mjesta HnuI-a, kao i broj država u kojima se ta nastava izvodi, povećao se unazad pet godina. Stoga je vrlo važno zadržati taj trend i raditi na promidžbi hrvatske nastave i važnosti očuvanja hrvatskoga nacionalnoga identiteta u državama gdje je primijećen lagan pad interesa.

Različiti zadatci koji su pred učiteljima i koordinatorima HnuI-a, nerijetko nadilaze kompetencije koje su stekli formalnim obrazovanjem, stoga bi bilo korisno za buduće učitelje i koordinate osmisliti dodatne edukacije. Takve bi edukacije, uz stručnu i metodičku pripremu, trebale biti u smjeru razvijanja transverzalnih kompetencija, budući da se one odnose na znanja i vještine iz područja poduzetnosti, komunikacije, timskoga rada, interkulturalizma, rješavanja problemskih situacija itd., što je velik dio poslova učitelja i koordinatora HnuI-a, a nerijetko je zapostavljen dio formalnog obrazovanja. Pored toga, a s obzirom na specifičnost nastave kao i poslova učitelja i koordinatora HnuI-a, bilo bi uputno razmotriti izradu Standarda zanimanja i Standarda kvalifikacije s razrađenim ključnim poslovima, skupovima kompetencija te znanjima i vještinama potrebnim za rad u hrvatskoj nastavi izvan Republike Hrvatske.

Unatoč nedovoljno jasnim i uređenim elementima vezanim uz organizaciju i provođenje HnuI-a, važnost i nužnost takve vrste odgojno-obrazovnog djelovanja izvan granica domovine neupitan je. To posebice dolazi do izražaja danas, kada se suočavamo sa sve većim brojem iseljenih Hrvata. Budući da je učenje hrvatskoga jezika, pisma, hrvatske kulture i povijesti mladim naraštajima hrvatskih iseljenika, zajamčeno Ustavom Republike Hrvatske, također i jedan od uvjeta za povratak u domovinu, shodno tome – od iznimne je važnosti voditi računa o sustavnoj financijskoj, diplomatskoj, promidžbenoj i drugoj potpori HnuI-u.

LITERATURA

- BLAMIRE, R., ENGELHARDT, K., LOONEY, J. (2017) The Changing Cole and competences of Teachers: Gaps in Teacher Education, URL: http://teachup.eun.org/documents/556205/1092039/TeachUP_D1.1a_The-changing-role-and-competences-of-teachers.pdf/f1b05e36-4e2a-42f2-8907-9b17409aaf46, pristupljeno 16. 1. 2022.
- BOŠNJAK, M. I SÜTO, S. (2012) Sustav hrvatske nastave u inozemstvu u nadležnosti Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske. U: Bežen A. i Bošnjak, M. (ur.), Hrvatska nastava u inozemstvu – priručnik za učiteljice i učitelje, Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta – Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 13-17.
- CALERO LÓPEZ, I. I RODRIGEZ- LÓPEZ, B. (2020) The Relevance of Transversal Competences In Vocational Education and Training: a Bibliometric Analysis, *Empirical Res Voc Ed Train* 12, 12, URL: <https://ervet-journal.springeropen.com/articles/10.1186/s40461-020-00100-0>, pristupljeno 2. 2. 2022.
- ČEPIĆ, R., TATALOVIĆ S., VORKAPIĆ, D., LONČARIĆ, D., ANĐIĆ, D., SKOČIĆ MIHIĆ, S. (2015) Considering Transversal Competences, Personality and Reputation in the Context of the Teachers' Professional Development; *International Education Studies*, Vol. 8, No. 2. URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1060812.pdf>
- DRŽAVNI ZAVOD ZA STATISTIKU REPUBLIKE HRVATSKE (2020) Migracije stanovništva Republike Hrvatske u 2019, 24. srpnja 2020, URL: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/07-01-02_01_2020.htm, pristupljeno, 4. 2. 2022.
- GOGGIN, D., SHERIDAN, I., LÁRUSDÓTTIR, F., GUÐMUNDSDÓTTIR, G. (2019) Towards the Identification and Assessment of Transversal Skills, U: Gómez Chova L.; López Martínez, A.; Candel Torres, I. (ur.), *INTED 2019 Proceedings*, Valencia, IATED, str. 2513-2519., URL: <https://doi.org/10.21125/inted.2019.0686>.
- HRVATIĆ, N. I EVIL, P. (2005) Kurikulum pedagoške izobrazbe i interkulturalne kompetencije učitelja, *Pedagogijska istraživanja*, Zagreb, god. 2, sv. 2 (2), str. 251-266.
- Hrvatska matica iseljenika, URL: https://www.ucimo-hrvatski.com/index.php?option=com_content&view=article&id=51&Itemid=53, pristupljeno 31. 1. 2022.

- LARRAZ, N., VÁZQUEZ, S., LIESA, M. (2017) Transversal Skills Development Through Cooperative Learning. Training Teachers for the Future”, On the Horizon, god. 25, sv. 2, str. 85 – 95. URL: <https://doi.org/10.1108/OTH-02-2016-0004>
- MINISTARSTVO PROSVJETE I ŠPORTA RH (2003) Kurikulum hrvatske nastave u inozemstvu, URL: <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Medunarodna/NastavaInozemstvo//Kurikulum%20hrvatske%20nastave%20u%20inozemstvu.pdf>, pristupljeno 30. 1. 2022.
- NARODNE NOVINE (1990) Ustav Republike Hrvatske, 56/1990 (22. 12. 1990), URL: <https://www.zakon.hr/z/94/Ustav-Republike-Hrvatske>, pristupljeno 20. 1. 2022.
- NARODNE NOVINE (2008) Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, 87/2008 (25. 7. 2008.), URL: <https://www.zakon.hr/z/317/Zakon-o-odgoju-i-obrazovanju-u-osnovnoj-i-srednjoj-skoli>, pristupljeno 20. 1. 2022.
- NARODNE NOVINE (2009) Pravilnik o uvjetima i postupku izbora učitelja za rad u hrvatskoj nastavi u inozemstvu, 41/2009 (27. 2. 2009), URL: <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Medunarodna/NastavaInozemstvo//Pravilnik%20o%20UiP%20izbora%20učitelja%20za%20rad%20u%20hrvatskoj%20nastavi%20u%20inozemstvu.pdf>, pristupljeno 20. 1. 2022.
- NARODNE NOVINE (2015) Pravilnik o izmjenama Pravilnika o uvjetima i postupku izbora učitelja za rad u hrvatskoj nastavi u inozemstvu, 55/2015 (20. 5. 2015), URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_05_55_1065.html, pristupljeno 21. 1. 2022.
- OECD (2005) *The Definition and Selection of Key Competencies: Executive Summary*, URL: <http://www.oecd.org/dataoecd/47/61/35070367.pdf>, pristupljeno 1. 2. 2022.
- SREDIŠNJI DRŽAVNI URED ZA HRVATE IZVAN REPUBLIKE HRVATSKE, URL: <https://hrvatiizvanrh.gov.hr/hrvati-izvan-rh/hrvatsko-iseljenistvo/hrvatski-iseljenici-u-prekomorskim-i-europskim-drzavama-i-njihovi-potomci/749>, pristupljeno 31. 1. 2022.
- SREDIŠNJI DRŽAVNI URED ZA HRVATE IZVAN REPUBLIKE HRVATSKE, URL: <https://hrvatiizvanrh.gov.hr/programi-i-projekti/1346>, pristupljeno 1. 2. 2022.
- STRATEGIJA O ODNOSIMA REPUBLIKE HRVATSKE S HRVATIMA IZVAN REPUBLIKE HRVATSKE (2011). URL: https://hrvatiizvanrh.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/opcenito_djelokrug/hmiu1622297517.pdf, pristupljeno 21. 1. 2022.

CROATIAN TEACHING ABROAD: CURRENT STATE AND PERSPECTIVES

Rona BUŠLJETA KARDUM

Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Zagreb

Renata BURAI

Academy of Fine Arts, University of Zagreb, Zagreb

Ivana SKENDER

Elementary school Đurđevac, Đurđevac

ABSTRACT

KEYWORDS:

Croatian teaching abroad; coordinators; teacher competencies; teachers; teaching

Croatian teaching abroad has been organized for children and young people of Croatian emigrants since the 1990s for the purpose of learning and nurturing their mother tongue and Croatian cultural heritage. There are many specifics of educational activities within Croatian teaching abroad, however, in Croatian scientific and professional literature very little has been written about the organization and the specifics of this form of teaching. Therefore, in this paper we will present the framework of the organization of Croatian teaching abroad and point out all its peculiarities by highlighting the work of teachers and coordinators.

In order to make conclusions about current position of Croatian teaching abroad, in this paper we will present and compare the number of teachers and teaching positions in the last five years in all countries where it has been organized. Available data from the Ministry of Education and Science on the number of teaching positions and teachers reveal an increase in the number of teaching positions in Europe and the world, as well as an increase in the number of teachers in the last five years. That further emphasizes the importance of Croatian teaching abroad and the need to pay more attention to such teaching by the competent institutions, as well as by scientists and the general public.

